

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Т. О. Лещенко, Т. В. Шарбенко, В. Г. Юфименко

УКРАЇНСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

*Навчальний посібник
для студентів медичних закладів вищої освіти
першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів
освітньої підготовки галузі знань 22 Охорона здоров'я*

Видання друге
(перероблене й доповнене)

Львів
Видавництво «Магнолія 2006»
2024

УДК 811.161.2:61+811.161.2'276.6](075.32/8)

Л 54

*Рекомендовано до видання вченою радою
Полтавського державного медичного університету як навчальний посібник
для здобувачів освіти ЗВО першого (бакалаврського) і другого (магістерського)
рівнів освітньої підготовки галузі знань 022 Охорона здоров'я,
які навчаються в ЗВО МОЗ України за спеціальностями: 221 Стоматологія,
222 Медицина, 223 Медсестринство, 225 Медична психологія, 226 Фармація,
промислова фармація, 227 Терапія та реабілітація, 228 Педіатрія
(протокол № 9 від 26 червня 2024 р.).*

Лещенко Т. О., Шарбенко Т. В., Юфименко В. Г.

Л 54 **Українська мова за професійним спрямуванням** : навчальний посібник / Т.О. Лещенко, Т.В. Шарбенко, В.Г. Юфименко. – Вид. 2-ге, переробл. й доповн. – Львів : Видавництво «Магнолія 2006», 2024. – 366 с.

ISBN 978-617-574-306-5

Навчальний посібник із дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» (видання друге: перероблене й доповнене) адресовано здобувачам освіти галузі знань 022 Охорона здоров'я. У посібнику представлено теоретичний матеріал і апробовані профілізовані індивідуальні завдання з основ офіційно-ділового й наукового стилів у мові медицини; висвітлено складні випадки вживання й перекладу професійної лексики, правописний, морфологічний і стилістичний аспекти, особливості культури мови медика. Зміст посібника адаптований до потреб вищої медичної школи і практичної медицини.

Тестові й текстові індивідуальні профілізовані завдання для поточного контролю підлягали багаторічному апробуванню на практичних заняттях і зарекомендували себе як продуктивний інструментарій для адекватного оцінювання рівня знань студентів, опанування практичних навичок користування професійною медичною лексикою, формування мовно-фахових компетенцій. Посібник може використовуватись і під час аудиторної роботи, і для самостійного опрацювання.

УДК 811.161.2:61+811.161.2'276.6](075.32/8)

ISBN 978-617-574-306-5

© Лещенко Т. О., Шарбенко Т. В.,
Юфименко В. Г. 2024
© Видавництво «Магнолія 2006», 2024

Автори:

Лещенко Тетяна Олександрівна – завідувачка кафедри українознавства та гуманітарної підготовки Полтавського державного медичного університету, кандидат філологічних наук, доцент;

Шарбенко Тетяна Вячеславівна – кандидат філологічних наук, доцент закладу вищої освіти кафедри українознавства та гуманітарної підготовки Полтавського державного медичного університету;

Юфименко Вікторія Георгіївна – старший викладач закладу вищої освіти кафедри українознавства та гуманітарної підготовки Полтавського державного медичного університету.

Рецензенти:

Ніколашина Тетяна Іванівна – кандидат філологічних наук, доцент закладу вищої освіти кафедри української мови Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка;

Сизоненко Наталія Миколаївна – кандидат філологічних наук, доцент, завідувачка кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін Полтавського державного аграрного університету;

Богиня Лариса Вікторівна – директор центру навчально-наукового з підготовки іноземних громадян Полтавського державного медичного університету.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	8
------------------------	---

РОЗДІЛ 1. ОСНОВИ ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОГО Й НАУКОВОГО СТИЛІВ У МОВІ МЕДИЦИНИ	11
--	----

1.1. Мовні особливості офіційно-ділового стилю.....	11
1.2. Основні поняття офіційно-ділового стилю	17
1.3. Особливості основних реквізитів	18
Тести для індивідуального контролю знань.....	28
1.4. Труднощі перекладу широковживаних слів і словосполучень у офіційно-діловому стилі (ОДС) і науковому стилі мови медицини	35
1.5. Англізми в українській мові.....	46
1.5.1. Англізми в українському студентському сленгу.....	53
1.6. Особові документи.....	56
1.6.1. Автобіографія	56
1.6.2. Заява.....	57
1.6.3. Характеристика.....	61
Тести для індивідуального контролю знань	64

РОЗДІЛ 2. ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ МОВИ ЛІКАРЯ	72
---	----

2.1. Особливості вживання анатомічних термінів на позначення утворів щелепно-лицевої ділянки.....	72
Профілізовані завдання для індивідуального контролю.....	77

2.2. Типові помилки вживання мовних кліше та їх корекція	83
Профілізовані завдання для індивідуального контролю.....	92
2.3. Проблеми вживання українськомовної медичної лексики....	96
2.3.1. Мовні помилки й росіянізми в медичній лексиці	96
Профілізовані завдання для індивідуального контролю.....	105
2.3.2. Складні випадки перекладу в професійній лексиці медиків	112
Профілізовані індивідуальні завдання контролю.....	126
2.4. Пароніми в медичній лексиці	153
Профілізовані завдання для індивідуального контролю.....	169
2.5. Унормовані лексичні синоніми в медичній лексиці	171
Профілізовані завдання для індивідуального контролю.....	182
2.6. Культура мови медика (фармацевта).....	184
Індивідуальні завдання для здобувачів освіти ОПП «Медицина», ОПП «Педіатрія», ОПП «Медсестринство», ОПП «Парамедик», ОПП «Фізична терапія, ерготерапія»	198
Індивідуальні завдання для здобувачів освіти ОПП «Стоматологія».....	212
Індивідуальні завдання для здобувачів освіти ОПП «Фармація»	228
Індивідуальні завдання для здобувачів освіти ОПП «Медична психологія»	249

РОЗДІЛ 3. НАЙПОШИРЕНІШІ ДОКУМЕНТИ

В МОВІ МЕДИЦИНИ

3.1. Розпорядчі документи.....	261
3.1.1. Наказ	261

3.1.2. Розпорядження	264
3.1.3. Вказівка.....	265
3.2. Обліково-фінансові документи.....	266
3.2.1. Акт	266
3.2.2. Доручення.....	268
3.2.3. Розписка	270
3.3. Господарсько-договірні документи.....	272
3.3.1. Договір	272
3.3.2. Трудова угода	274
3.4. Довідково-інформаційні документи	276
3.4.1. Звіт	276
3.4.2. Лист. Мотиваційний лист	279
3.4.3. Оголошення.....	284
3.4.4. Довідка.....	286
3.4.5. Анотація.....	288
3.4.6. Рецензія	289
3.4.7. Відгук.....	290
3.4.8. Доповідна записка	291
3.4.9. Пояснювальна записка	292
3.4.10. Запрошення	294
3.5. Організаційні документи	296
3.5.1. Протокол.....	296
3.5.2. Витяг із протоколу	300
3.5.3. Статут.....	301
3.5.4. Інструкція	303
3.5.5. Правила.....	305
3.5.6. Положення.....	306

РОЗДІЛ 4. ПРАВОПИСНИЙ І МОРФОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ МОВИ МЕДИКА

4.1. Труднощі наголошення українських медичних термінів	310
4.2. Апостроф у медичних термінах	312

4.3. Подвоєння приголосних у медичних термінах.....	313
4.4. Труднощі правопису префіксів у медичних термінах.....	320
4.5. Спеціальні медичні та фармацевтичні скорочення	332
4.6. Правопис складних іменників – медичних термінів	337
4.7. Правопис складних прикметників – медичних термінів	338
4.8. Труднощі вживання іменників у медичній лексиці	340
4.9. Особливості вживання числівників у мові медика.....	347
4.10. Особливості вживання займенників	348
4.11. Особливості вживання дієприкметників і дієприслівників	349
4.12. Особливості вживання окремих прислівників.....	349
4.13. Уживання прийменників у професійній мові медика.....	350
4.13.1. Специфіка вживання словосполучень із прийменником <i>по</i>	350
4.13.2. Специфіка вживання словосполучень із прийменником <i>при</i>	353
4.13.3. Особливості вживання прийменників <i>відповідно до; згідно з; у - в; з - із - зі</i>	354
4.14. Уживання сполучників <i>і, й, та</i> як засіб милозвучності	358
ЛІТЕРАТУРА	360
ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК.....	363

ПЕРЕДМОВА

Знання мови завжди було й залишається міцною основою освіченості, інтелігентності, вагомою складовою особистості лікаря, його професіоналізму. Мистецтво мовного спілкування суттєво впливає на результати лікування. Мова медицини нині має дуже широку сферу застосування: вона звучить не тільки в лікарнях і поліклініках, а й у навчальних аудиторіях закладів вищої медичної освіти, у науково-дослідних лабораторіях, в аптеках і санаторіях, у рекламі на телебаченні, радіо, у мережі «Інтернет», зрештою, в усіх сім'ях, бо проблеми збереження здоров'я досі гостро актуальні, вони стали предметом щоденного спілкування мільйонів людей.

Водночас знавців нескаліченої української мови не так і багато. Порушення мовних норм відбувається не лише в повсякденному побутовому спілкуванні, а й у сферах цілком офіційних: на радіо і в телепередачах, на офіційних сайтах, у виступах державних службовців різних рівнів.

Важко переоцінити значення слова в стосунках лікаря і хворого. Словом можна не тільки викликати функціональні зміни в організмі, а навіть призвести до летальних наслідків. Гіппократ підкреслював: «Якщо є кілька лікарів, з яких один лікує травами, інший – ножем, третій – словом, то звернімося до того, хто лікує словом». Вустами вмілого лікаря слово лікує, невмілого – раниць і ятрить. У такому разі слово буде не психотерапією, а ятрогенією.

Мова лікаря має бути точною, логічною, доречною і в нормованою. Унормоване, лексично багате мовлення лікаря – одна з необхідних складових його фахової майстерності й компетентності. В умовах професійної діяльності в Україні профе-

сіоналізм неможливий без високого рівня оволодіння державною мовою. Це можливо насамперед за умов, коли відповідних зусиль до опанування культури вживання української медичної лексики докладуть представники і теоретичної, і практичної медицини. А вдосконалення мови майбутніх лікарів, тобто здобувачів освіти медичних ЗВО, відбуватиметься тільки за умови цілеспрямованих і кваліфікованих дій усього професорсько-викладацького колективу закладу вищої освіти, що загалом підвищить рівень професійного спілкування. Кожен викладач мусить володіти взірцевою професійною мовою, дотримуватися правил етики й естетики спілкування, щоби власним прикладом впливати на студентів, постійно пильнувати за їхньою усною й писемною мовою, усувати її недоліки, забезпечувати засвоєння майбутніми лікарями галузевої терміносистеми, а також укладання, редагування і коригування наукових медичних і фармацевтичних текстів; формувати навички володіння науковим стилем; звертати увагу на правильне оформлення документів, історій хвороби, на дотримання бібліографічних стандартів, правил цитування та ін. Така спільна діяльність усіх науково-педагогічних працівників створить у закладі вищої освіти атмосферу постійного інтелектуального пошуку, сприятиме глибшому засвоєнню студентами фахових дисциплін і формуванню компетенцій.

Пропонований посібник пройшов багаторічну вдалу апробацію в навчальному процесі (*перше видання* – Лещенко Т. О. Українська мова за професійним спрямуванням [навч. посібник, ЦМК МОЗ України] / Т. О. Лещенко, Т. В. Шарбенко. – Полтава: Асмі, 2010. – 234 с.) і зарекомендував себе як базовий навчальний посібник для здобувачів освіти медичних ЗВО, щороку очолював рейтинг за кількістю переглядів у репозитарії Полтавського державного медичного університету.

Навчальний посібник висвітлює найактуальніші питання, пов'язані з культурою усного й писемного мовлення майбутнього лікаря. Він створений завдяки багаторічній праці авто-

рок із літературою медичного спрямування з урахуванням усіх проблем, що виникають у вчених-медиків і лікарів-практиків у процесі користування професійною українською мовою в галузі медицини. Посібник укладений відповідно до навчальної програми з ОК «Українська мова (за професійним спрямуванням)», містить банк індивідуальних профілізованих завдань для поточного контролю рівня знань і опанування практичних навичок.

Навчальне видання

ЛЕЩЕНКО Тетяна Олександрівна
ШАРБЕНКО Тетяна Вячеславівна
ЮФИМЕНКО Вікторія Георгіївна

УКРАЇНСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

Навчальний посібник

Підп. до друку 28.07.2024 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк цифровий.
Гарнітура PT Serif.
Умовн. друк. арк. 21,27. Наклад 200 прим.

Видавництво «Магнолія 2006»
м. Львів-53, 79053, Україна, тел.: +38 (050) 370-19-57

e-mail: magnol06@ukr.net
<https://magnolia.lviv.ua>

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції: серія ДК № 2534 від 21.06.2006 року,
видане Державним комітетом інформаційної політики,
телебачення та радіомовлення України

Надруковано в друкарні видавця Марченко Т. В.